**OCHRANA SPOTREBITELĽA V ZMLUVE O SPOTREBITEL'SKOM
ÚVERE Z POHLĎADU PRÁVA EURÓPSKEJ ÚNIE**
**PROTECTION OF THE CONSUMER IN THE CONSUMER
CONTRACT FROM THE PERSPECTIVE OF THE LAW OF
EUROPEAN UNION**

Karin Raková¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.195-208>

Abstrakt

Príspevok predkladá stručný exkurz do problematiky ochrany spotrebiteľa prostredníctvom zabezpečenia dodržiavania podmienok v spotrebiteľských úverových zmluvách poukázaním na vybrané inštitúty ochrany spotrebiteľa tak, ako ich upravuje Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES zo dňa 23.4.2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS (ďalej tiež „Smernica 2008/48/ES“). Vzhľadom na požiadavku jej maximálnej harmonizácie, tieto sú v príspevku rozpracované nielen teoreticky, ale aj poukázaním na ich uplatňovanie v príslušných rozhodnutiach Európskeho súdneho dvora.

Kľúčové slová

ochrana spotrebiteľa, spotrebiteľ, dodávateľ, spotrebiteľský úver, neprijateľná podmienka

Abstract

The main objective of this article is to provide a comprehensive analysis of the consumer protection regulation by assuring its compliance given by the Directive of European Parliament and Council No 2008/48/EC as of 23/04/2008 on consumer credit agreements (hereunder as „Directive 2008/48/ES “). Having the maximum harmonization of the Directive 2008/48/ES, the article gives reference those regulations not only theoretically, but also by using the practical examples within the respective decisions of the EC.

Keywords

consumer protection, consumer, provider, consumer loan contract, unfair condition

¹ JUDr. Ing. Karin Raková, PhD., MBA., odborný asistent na katedre Občianskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Úvod

Právna úprava ochrany spotrebiteľa primárne vychádza z práva Európskej Únie a je založená na princípe ochrany slabšej zmluvnej strany, ktorý predstavuje osobitný inštitút zasahujúci do zmluvnej slobody. Zmluvná sloboda je prejavom zásady individuálnej autonómie, ktorá úzko súvisí so zásadou rovnosti subjektov súkromnoprávných vzťahov. V prípade ochrany spotrebiteľa sa teda v súkromnom práve stretávame s určitým druhom vnútorného rozporu, ktorý je na jednej strane založený na princípe slobody a na druhej strane na princípe ochrany slabšej zmluvnej strany.

Cieľom ochrany spotrebiteľa je vyrovnanie nerovnováhy, ktorá vzniká medzi spotrebiteľom, ako slabšou zmluvnou stranou a dodávateľom, s cieľom zabrániť dodávateľovi zneužívať slabšiu pozíciu spotrebiteľa. Aj keď je pojem slabšej zmluvnej strany v odbornej literatúre a právnych aktoch EÚ často² používaný, spravidla absentuje jeho presná definícia. Podľa nášho názoru za slabšiu stranu je možné považovať fyzickú osobu, ktorá je oproti druhej zmluvnej strane v určitej nevýhode, v prípade zmluvného kontraktu sa táto nevýhoda môže prejavovať nedostatkom informácií, v konaní pod určitým tlakom, nedostatkom vzdelania.

Ochrana spotrebiteľa v zmluvách o spotrebiteľskom úvere

Primárne je ochrana spotrebiteľa v súvislosti s poskytovaním spotrebiteľských úverov obsiahnutá v Smernici Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES zo dňa 23.4.2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS 2008/48 (ďalej tiež „Smernica 2008/48“ a „Smernica“), avšak vzhľadom na to, že ochrana spotrebiteľa je v práve EÚ obsiahnutá vo viacerých ďalších smerniciach³ a nariadeniach,

² Napríklad: Ondřej et al., 2013, s. 3, Willett, C., 2007, s. 33; recitál 18 preambuly Nariadenia Brusel I (2012). Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (prepracované znenie), v platnom znení (Ú. v. ES L 351, 20.12.2012).

³ napr. smernica Rady 93/13/EHS zo dňa 5.4.1993 o neprijateľných podmienkach v spotrebiteľských zmluvách, smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EU zo dňa 25.10.2011 o právach spotrebiteľov, smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/65/ES zo dňa 23.9.2002 o uvádzaní finančných služieb pre spotrebiteľov na trh na diaľku.

možno povedať, že dochádza ku kumulácii právnej úpravy ochrany spotrebiteľa, obsiahnutej v jednotlivých smerniciach, pričom ich súčasná aplikácia sa navzájom nevyklučuje.

Vecný rozsah pôsobnosti Smernice je vymedzený pozitívnym spôsobom v spojení s taxatívnou negatívnou enumeráciou. Z pohľadu pozitívneho vymedzenia spadá do vecnej pôsobnosti Smernice právna úprava zmluvy o úvere, ktorej pojem je definovaný v jej článku 3 písm. c) tak, že ňou rozumie zmluvu, ktorou veriteľ poskytuje alebo sľubuje poskytnúť spotrebiteľovi úver vo forme odloženej platby, pôžičky alebo inej podobnej finančnej pomoci, okrem zmlúv o sústavnom poskytovaní služieb alebo dodávaní tovaru rovnakého druhu, ak spotrebiteľ platí za takéto služby v priebehu ich poskytovania alebo za tovar v priebehu jeho dodávania formou splátok. Smernica ďalej bližšie v článku 3 vymedzuje viaceré z pojmov, pričom *spotrebiteľom* je fyzická osoba, ktorá pri transakciách, na ktoré sa vzťahuje táto smernica, koná s cieľom, ktorý nesúvisí s jej obchodnou, podnikateľskou ani profesijnou činnosťou, *veriteľom* je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá poskytuje alebo sľubuje poskytnúť úver v rámci svojej obchodnej, podnikateľskej alebo profesijnej činnosti.

Ochrana spotrebiteľa cez predzmluvnú informačnú povinnosť

Právo EÚ ochranu spotrebiteľa v rámci zmluvných vzťahov pri poskytovaní finančných služieb, ktorými je poskytovanie pôžičiek resp. úverov spotrebiteľom, reguluje rôzne pre segment spotrebiteľských úverov a pre segment úverov na bývanie.

Smernica 2008/48 vychádza z predpokladu, že na to, aby sa spotrebiteľia mohli rozhodnúť na základe úplnej znalosti veci, mali by sa im pred uzavretím zmluvy o úvere poskytnúť primerané informácie o podmienkach a nákladoch spojených s úverom a o ich povinnostiach, ktoré si spotrebiteľ môže vziať so sebou a zvážiť.⁴ Kľúčovú úlohu v tomto ohľade v prvom rade zohráva Smernicou stanovený jednotný spôsob určenia celkových nákladov spotrebiteľa spojených s úverom, ktoré komplexne odrážajú nákladovú stránku spotrebiteľa spojenú s úverom. Smernica 2008/48 pojem *celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom* legálne definuje v článku 3 písm. g) nasledovne: „*celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom, sú všetky náklady vrátane úrokov, provízií, daní a poplatkov akéhokoľvek druhu, ktoré musí spotrebiteľ zaplatiť v súvislosti so zmluvou o úvere a ktoré sú veriteľovi*

⁴ 19. recitál Smernice 2008/48.

známe, okrem notárskych poplatkov; zahrnuté sú aj náklady na doplnkové služby súvisiace so zmluvou o úvere, a to najmä poistné, ak spotrebiteľ musí navyše uzavrieť zmluvu o poskytnutí služieb, aby získal úver alebo aby ho získal za ponúkaných podmienok“. Zastávame názor, že celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom sú tak de facto finančným protiplnením spotrebiteľa za poskytnutie úveru, teda odplatom za taký úver, hoci nemožno vylúčiť, že napríklad pre prípad uzatvorenia obligatórnej doplnkovej služby s treťou osobou (napr. obligatórna poistná zmluva s treťou osobou) by takéto plnenie mohlo byť adresované nie veriteľovi, ale takejto tretej osobe.

K tomu, aby spotrebiteľ mohol uskutočniť skutočne informatívne rozhodnutie však nepostačí zistiť len údaj o celkových nákladoch spotrebiteľa spojených s úverom, ale mala by existovať aj skutočná možnosť pre spotrebiteľa porovnať úvery. Smernica preto používa pojem *ročná percentuálna miera nákladov* (ďalej tiež „RPMN“). RPMN je vymedzený v článku 3 písm. i) Smernice 2008/48 tak, že ňou sú *„celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom, vyjadrené ako percento ročne z celkovej výšky úveru, prípadne vrátane nákladov v súlade s článkom 19 ods. 2“*. RPMN, ktorá sa na ročnom základe rovná aktuálnej hodnote všetkých záväzkov (čerpania, splátky a poplatky), budúcich alebo súčasných, na ktorých sa dohodli veriteľ a spotrebiteľ, sa tak vypočíta na základe matematického vzorca uvedeného v prílohe I časti I Smernice 2008/48. Takéto pravidlo samozrejme nemožno vnímať izolovane, pretože podmienky pre výpočet RPMN sú obsiahnuté aj v ďalších právnych normách, najmä obsiahnutých v článku 19 a v prílohe I Smernice, ktoré tiež stanovujú ďalšie predpoklady z ktorých takýto výpočet vychádza.

Smernica prostredníctvom regulácie predzmluvných informačných povinností (v podobe napríklad regulácie reklamy a informácií, ktoré sa povinne majú poskytovať spotrebiteľovi pred uzavretím zmluvy o úvere) a regulácie náležitostí zmluvy o úvere tiež zabezpečuje, aby spotrebiteľovi boli poskytnuté všetky podstatné informácie pre uskutočnenie informovaného rozhodnutia zo strany spotrebiteľa predovšetkým pokiaľ ide o jeho rozhodnutie, či uzatvorí konkrétnu zmluvu o úvere s veriteľom alebo nie.

Napokon, Smernica prostredníctvom zavedenia práva spotrebiteľa odstúpiť od zmluvy o úvere v štrnásťdňovej lehote poskytuje spotrebiteľovi aj dodatočnú možnosť na premyslenie si svojho pôvodného rozhodnutia uzatvoriť konkrétnu zmluvu o úvere.

Smernica vyššie spomínané konceptuálne prvky smerujúce k umožneniu skutočne informovaného rozhodnutia spotrebiteľa pretavuje do viacerých zavádzaných ochranných inštitútov v prospech zvýšenia a zabezpečenia ochrany spotrebiteľa, medzi ktoré patria najmä:

- a) štandardné informácie, ktoré má obsahovať reklama na zmluvy o úvere spadajúcej do jej pôsobnosti (článok 4);
- b) informácie, ktoré majú byť spotrebiteľovi poskytnuté veriteľom alebo sprostredkovateľom úveru v dostatočnom predstihu pred uzavretím zmluvy o úvere, a to písomne alebo na inom trvalom nosiči prostredníctvom tlačiva pre štandardné európske informácie o spotrebiteľskom úvere uvedeného v prílohe II Smernice, vrátane povinnosti poskytnutia spotrebiteľovi primeraného vysvetlenia. Spotrebiteľovi sa pritom má na jeho žiadosť okrem štandardných európskych informácií o spotrebiteľskom úvere bezplatne poskytnúť aj vyhotovenie návrhu zmluvy o úvere, ak veriteľ v čase podania žiadosti spotrebiteľa je ochotný pristúpiť k uzavretiu príslušnej zmluvy o úvere. Súdny dvor navyše vo veci *CA Consumer Finance SA*⁵ rozhodol, že ustanovenia Smernice bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej by dôkazné bremeno nesplnenia povinností podľa článku 5 (teda dôkazné bremeno preukázania nesplnenia informačných povinností alebo povinnosti poskytnutia primeraného vysvetlenia) zaťažovalo spotrebiteľa.
- c) povinnosť veriteľa posúdiť úverovú bonitu spotrebiteľa pred uzavretím zmluvy o úvere na základe dostatočných informácií získaných, ak je to vhodné, od spotrebiteľa a v prípade potreby na základe nahliadnutia do príslušnej databázy (článok 8). V tejto súvislosti sa reguluje cezhraničný prístup veriteľov k databázam používaným v členských štátoch na posúdenie úverovej bonity (článok 9). Súdny dvor vo veci *CA Consumer*

⁵ Rozsudok Súdneho dvora z 18. decembra 2014 vo veci C-449/13, *CA Consumer Finance SA* proti Ingrid Bakkausovej, Charline Bonatovej, rod. Savaryovej, a Florianovi Bonatovi, 1. a 3. výrok:

„I. Ustanovenia smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS sa majú vykladať v tom zmysle, že:

- jednak bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej dôkazné bremeno nesplnenia povinností upravených v článkoch 5 a 8 smernice 2008/48 zaťažuje spotrebiteľa, a
- jednak bránia skutočnosti, aby sa súd z dôvodu štandardného ustanovenia musel domnievať, že spotrebiteľ uznal úplné a správne vykonanie veriteľom jeho predzmluvných povinností, pričom toto ustanovenie má za následok aj prenesenie dôkazného bremena o vykonaní uvedených povinností, ktoré môže narušiť účinnosť práv priznaných smernicou 2008/48. ...

3. Článok 5 ods. 6 smernice 2008/48 sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni, aby veriteľ poskytol spotrebiteľovi primerané vysvetlenie pred ohodnotením jeho finančnej situácie a potrieb, pričom sa ale môže ukázať, že ohodnotenie úverovej bonity spotrebiteľa povedie k ich nevyhnutným zmenám, ktoré musia byť spotrebiteľovi poskytnuté s dostatočným časovým predstihom pred podpisom zmluvy o úvere bez potreby vypracovania konkrétneho dokumentu.“.

*Finance SA*⁶ rozhodol tiež, že článok 8 ods. 1 sa má vykladať tak, že jednak nebráni, aby bolo ohodnotenie úverovej bonity spotrebiteľa uskutočnené len na základe ním predložených informácií za predpokladu, že sú tieto informácie dostatočné a že k obvyčajným vyhláseniam spotrebiteľa sú pripojené dôkazy, a jednak neukladá veriteľovi povinnosť systematicky overovať pravosť informácií poskytnutých spotrebiteľom;

- d) povinnosť vyhotoviť zmluvu o úvere písomne alebo na inom trvalom nosiči. Podľa rozsudku Súdneho dvora vo veci *Home Credit Slovakia, a.s.*⁷ síce nemusia byť všetky náležitosti zmluvy o úvere nevyhnutne obsiahnuté v jedinom dokumente, všetky však musia byť vyhotovené písomne alebo zachytené na inom trvalom nosiči a musia byť neoddeliteľnou súčasťou zmluvy o úvere.
- e) požiadavku, aby zmluva o úvere bola vo forme a zrozumiteľne a stručne obsahovala náležitosti podľa článku 10;
- f) povinnosť informovať spotrebiteľa každej zmene úrokovej sadzby úveru písomne alebo na inom trvalom dátovom nosiči, a to skôr, ako táto zmena nadobudne účinnosť. Informácia zahŕňa výšku splátok, ktoré sa majú zaplatiť po tom, ako nadobudne účinnosť nová úroková sadzba úveru, a ak sa počet alebo frekvencia splátok zmení, podrobnosti o ich počte a frekvencii;
- g) osobitné informačné povinnosti v prípade zmlúv o úvere vo forme povoleného prečerpania (článok 12). Spotrebiteľ musí byť pravidelne informovaný prostredníctvom výpisu z účtu písomne alebo na inom trvalom nosiči o Smernicou stanovených údajoch. Spotrebiteľovi sa tiež písomne alebo na inom trvalom nosiči oznámi zvýšenie úrokovej sadzby úveru alebo iných splatných poplatkov predtým, ako takáto zmena nadobudne účinnosť, ak sa nedohodli inak podľa poslednej vety článku 12 ods. 2 Smernice;
- h) osobitné informačné povinnosti pre prípad postúpenia práv zo zmluvy o úvere alebo zmeny v osobe veriteľa alebo spotrebiteľa (článok 17 a pre prípad prekročenia v prípade zmluvy o otvorení bežného účtu (článok 18);

⁶ Rozsudok Súdneho dvora z 18. decembra 2014 vo veci C-449/13, CA Consumer Finance SA proti Ingrid Bakkausovej, Charline Bonatovej, rod. Savaryovej, a Florianovi Bonatovi, 2. výrok: „2. Článok 8 ods. 1 smernice 2008/48 sa má vykladať v tom zmysle, že jednak nebráni, aby bolo ohodnotenie úverovej bonity spotrebiteľa uskutočnené len na základe ním predložených informácií za predpokladu, že sú tieto informácie dostatočné a že k obvyčajným vyhláseniam spotrebiteľa sú pripojené dôkazy, a jednak neukladá veriteľovi povinnosť systematicky overovať pravosť informácií poskytnutých spotrebiteľom.“.

⁷ Rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, bod 33 a 1. výrok.

- i) právo ukončiť otvorenú zmluvu o úvere (článok 13) výpoveďou, pričom pokiaľ sa zmluvné strany dohodli na výpovednej lehote tak táto lehota nesmie presiahnuť jeden mesiac. Veriteľ môže ukončiť otvorenú zmluvu o úvere výpoveďou písomne alebo na inom trvalom nosiči s dvojmesačnou výpovednou lehotou, ak sa tak zmluvné strany dohodli v zmluve o úvere. Ak sa to ustanoví v zmluve o úvere, veriteľ môže tiež z objektívne opodstatnených dôvodov ukončiť spotrebiteľovi oprávnenie čerpať finančné prostriedky na základe otvorenej zmluvy o úvere;
- j) právo spotrebiteľa odstúpiť od zmluvy o úvere (článok 14 Smernice). Smernica zabezpečuje (s výnimkou prípadu podľa článku 14 ods. 6) právo spotrebiteľovi bez uvedenia dôvodu odstúpiť od zmluvy o úvere v lehote štrnástich kalendárnych dní, ktorá začína plynúť buď dňom uzavretia zmluvy o úvere, alebo dňom, keď sú spotrebiteľovi doručené zmluvné podmienky a informácie v súlade s článkom 10 Smernice 2008/48, teda zmluvné podmienky, ktoré zrozumiteľne a stručne uvádzajú všetky náležitosti zmluvy o úvere podľa Smernice 2008/48, ak je tento deň neskorší ako deň uzavretia zmluvy o úvere. Členské štáty môžu vo výnimočných prípadoch stanoviť kratšiu lehotu na odstúpenie pri zmluvách o viazanom úvere na výslovnú žiadosť spotrebiteľa a za splnenia ostatných podmienok stanovených v článku 14 ods. 2. Lehota sa považuje za dodržanú, ak sa toto oznámenie o odstúpení písomne alebo na inom trvalom nosiči, ktorý je veriteľovi k dispozícii a je mu prístupný, zašle pred jej uplynutím.
- k) právo spotrebiteľa predčasne splatiť úver (článok 16). Spotrebiteľovi by sa malo zaručiť právo kedykoľvek úplne alebo čiastočne splniť svoje povinnosti podľa zmluvy o úvere. V takých prípadoch má právo na zníženie celkových nákladov spojených s úverom, pričom takéto zníženie tvoria úroky a náklady v rámci zvyšnej dĺžky trvania zmluvy. Smernica 2008/48 pre taký prípad upravuje tiež podmienky vzniku a rozsah práva veriteľa voči spotrebiteľovi na spravodlivú a objektívne opodstatnenú kompenzáciu; a
- l) podmienky regulácie veriteľov a určité povinnosti sprostredkovateľov úveru vo vzťahu ku spotrebiteľom (články 20 a 21).

Ochrana spotrebiteľa cez formu zmluvy o spotrebiteľskom úvere

Jedným z ďalších ochranných inštitútov, v ktorom sa prejavujú prvky ochrany spotrebiteľa možno badať aj v požiadavke, aby zmluva o spotrebiteľskom úvere bola v predpísanej forme a zrozumiteľne a stručne obsahovala náležitosti podľa článku 10 Smernice 2008/48.

Z hľadiska formy sa stanovuje, že takéto zmluvy o úvere sa vypracujú písomne alebo na inom trvalom nosiči. Pojem „písomne“ Smernica bližšie neupravuje, v článku 3 písm. m) upravuje, čo sa rozumie „trvalým nosičom“⁸. Bližší výklad pojmov „písomne“ a „iný trvalý nosič“ je preto nevyhnutné hľadať v rozhodovacej činnosti Súdneho dvora, a to predovšetkým v rozsudku Súdneho dvora vo veci *Home Credit Slovakia, a.s.*⁹ Pokiaľ ide o vymedzenie pojmu „trvalý nosič“ uvedeného v článku 3 písm. m), rovnako ako v prípade papierového média musí tento nosič zabezpečiť spotrebiteľovi držbu príslušných informácií, aby si mohol prípadne uplatniť svoje práva. Pre spotrebiteľa je v tejto súvislosti významná možnosť uchovávať informácie, ktoré mu boli osobne určené, záruka, že nedôjde k zmene ich obsahu, ako aj ich dostupnosť počas primeraného času a možnosť reprodukovať ich ako také.¹⁰ V uvedenom kontexte Súdny dvor potom vzťahuje pojem „písomne“ na konkrétny prostriedok, na ktorom je vyhotovená zmluva, pričom podpis takéhoto nosiča sa nevyžaduje.¹¹

Súdny dvor v uvedených súvislostiach tiež zdôrazňuje, že Smernica 2008/48 neuvádza, že by zmluvy o úvere, na ktoré sa vzťahuje takáto smernica museli byť vyhotovené v jedinom dokumente, avšak vzhľadom na článok 10 ods. 1 musia byť všetky náležitosti, ktoré vymenúva článok 10 ods. 2, vyhotovené písomne alebo zachytené na inom trvalom nosiči a musia byť neoddeliteľnou súčasťou zmluvy o úvere.¹² Keďže všetky náležitosti upravené v článku 10 ods. 2 musia byť uvedené zrozumiteľne a stručne, je nevyhnutné, aby zmluva o úvere obsahovala jednoznačné a presné odkazy na iné písomnosti alebo iné trvalé nosiče obsahujúce tieto náležitosti, ktoré boli skutočne odovzdané spotrebiteľovi pred

⁸ „Trvalý nosič“ je „akýkoľvek nástroj, ktorý umožňuje spotrebiteľovi uložiť informácie, ktoré sú mu osobne určené, a to spôsobom, ktorý k nim umožňuje prístup pre budúce využitie počas obdobia zodpovedajúceho účelu týchto informácií a ktorý umožňuje nezmenenú reprodukciu uložených informácií.“

⁹ Rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s.* proti Kláre Bíróovej.

¹⁰ Pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s.* proti Kláre Bíróovej, bod 35.

¹¹ Pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s.* proti Kláre Bíróovej, bod 38.

¹² Pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s.* proti Kláre Bíróovej, bod 33 a 1. výrok.

uzavretím zmluvy, aby sa mohol skutočne oboznámiť so všetkými svojimi právami a povinnosťami.¹³ Z článku 10 ods. 1 nevyplýva ani požiadavka, aby zmluva o úvere bola podpísaná, Súdny dvor však poukazuje na článok 10 ods. 1 druhý pododsek pripomína, že Smernica ani právo EÚ, nebránia takým vnútroštátnym pravidlám týkajúcim sa platnosti uzavretia zmlúv o úvere, ktoré by požiadavku podpísania pre platnosť zmlúv o úvere vyžadovali. Teda článok 10 ods. 1 a 2 v spojení s článkom 3 písm. m) nebráni tomu, aby členský štát vo svojej vnútroštátnej právnej úprave stanovil na jednej strane, že zmluva o úvere, ktorá patrí do pôsobnosti Smernice a ktorá je vypracovaná písomne, musí byť podpísaná zmluvnými stranami, a na druhej strane, že táto požiadavka podpísania sa vzťahuje na všetky náležitosti tejto zmluvy.¹⁴

Ochrana spotrebiteľa cez náležitosti zmluvy o spotrebiteľskom úvere

Požiadavky na náležitosti zmlúv o úvere spadajúcich do pôsobnosti Smernice sú stanovené vo všeobecnosti v článku 10 ods. 2 a 4, vo zvlášť v zjednodušenej podobe pre zmluvu o úvere vo forme povoleného prečerpania v článku 10 ods. 5 a v osobitne zvlášť zjednodušenej podobe pre zmluvy o otvorení bežného účtu, ak z nich existuje možnosť, že sa spotrebiteľovi umožní prekročenie v článku 18 ods. 1.

S výnimkou prípadov, keď sa uplatní spomínaná zjednodušená podoba náležitostí, Smernica v článku 10 ods. 2 stanovuje, aby zmluva o úvere spadajúca do jej pôsobnosti, zrozumiteľne a stručne uvádzala náležitosti, z ktorých príkladmo uvádzame: i) druh úveru; (ii) dĺžku trvania zmluvy o úvere; (iii) celkovú výšku úveru a podmienky, ktoré upravujú jeho čerpanie; (iv) úrokovú sadzbu úveru, podmienky, ktoré upravujú jej uplatňovanie, (v) RPMN a celkovú čiastku, ktorú musí spotrebiteľ zaplatiť, vypočítané v čase uzavretia zmluvy o úvere; uvedú sa všetky predpoklady použité na výpočet tejto miery; (vi) výšku, počet a frekvenciu splátok spotrebiteľa a prípadne poradie, v ktorom sa budú splátky priradovať k jednotlivým nesplateným zostatkom s rôznymi úrokovými sadzbami úveru na účely splatenia; (vii) v prípade amortizácie istiny na základe zmluvy o úvere s dobou určitou právo spotrebiteľa vyžiadať si výpis z účtu vo forme amortizačnej tabuľky, a to bezplatne a

¹³ Pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, bod 34 a 1. výrok.

¹⁴ Pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, bod 38-45 a 1. výrok.

kedykoľvek počas celej dĺžky trvania zmluvy o úvere, (viii) úrokovú sadzbu pre prípad oneskorených platieb platnú v čase uzavretia zmluvy o úvere a spôsob jej úpravy a prípadne poplatky v prípade neplnenia zmluvy, (ix) upozornenie na dôsledky chýbajúcich platieb, (x) právo na predčasné splatenie úveru a postup pri predčasnom splatení úveru.

Vo všeobecnosti k uvedeným náležitostiam zmluvy o spotrebiteľskom úvere je predovšetkým potrebné uviesť, že takéto náležitosti spadajú do oblasti úplnej harmonizácie sledovanej Smernicou, z ktorej Súdny dvor vyvodil, že členské štáty vo svojej vnútroštátnej právnej úprave nemôžu stanoviť povinnosť zahrnúť do zmluvy o (spotrebiteľskom) úvere iné náležitosti, než sú tie, ktoré vymenúva článok 10 ods. 2 Smernice.

Súdny dvor sa v rámci svojej rozhodovacej činnosti zaoberal už aj výkladom obsahu viacerých z náležitostí zmluvy o spotrebiteľskom úvere. Osobitne možno príkladom uviesť, že

- a) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. c) – „*dĺžku trvania zmluvy o úvere*“¹⁵, síce doposiaľ nebola Súdny dvorom jednoznačne interpretovaná, ako však vyplýva z rozsudku Súdneho dvora vo veci *Home Credit Slovakia, a.s.*¹⁶, ktorý riešil aj obdobnú otázku, Súdny dvor kladie dôraz na informovanosť spotrebiteľa o rozhodných dátumoch takým spôsobom, ktorý spotrebiteľovi umožní bez ťažkostí a s istotou poznať rozhodné dátumy, pričom však nie je nevyhnutné, aby zmluva o úvere uvádzala konkrétne dátumy, pokiaľ podmienky tejto zmluvy umožňujú spotrebiteľovi bez ťažkostí a s istotou identifikovať dátumy.
- b) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. d) – „*celkovú výšku úveru a podmienky, ktoré upravujú jeho čerpanie*“, hoci ako taký je pojem „celková výška úveru“ vymedzený v článku 3 písm. l) ako maximálna výška alebo súčet všetkých finančných prostriedkov poskytnutých na základe zmluvy o úvere, tento pojem bol bližšie objasnený aj Súdny dvorom vo veci *Radlinger*¹⁷. Pojmy „celková výška úveru“ a „celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom“ sa vzájomne vylučujú a preto celková výška úveru nemôže zahrňovať sumy, ktoré vstupujú do celkových nákladov na úver pre spotrebiteľa. Neoprávnené zahrnutie súm tvoriacich celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom do celkovej výšky úveru by nevyhnutne viedlo k podhodnoteniu ročnej percentuálnej miery

¹⁵ Napríklad v českom znení Smernice 2008/48: „*dobu trvání úvěrové smlouvy*“, v anglickom znení Smernice 2008/48: „*the duration of the credit agreement*“, v nemeckom znení Smernice 2008/48: „*die Laufzeit des Kreditvertrags*“.

¹⁶ Rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s.* proti Kláre Bíróovej.

¹⁷ Rozsudok Súdneho dvora z 21. apríla 2016 vo veci C-377/14, *Ernst Georg Radlinger a Helena Radlingerová* proti *Finway a.s.*, body 81-91 a 3. výrok.

nákladov, ktorej výpočet závisí od celkovej výšky úveru. Do celkovej výšky úveru tak nemožno zahrnúť nijakú zo súm určených ako odmenu za záväzky dohodnuté z dôvodu úveru, ako sú administratívne poplatky, úroky, provízie a akékoľvek ďalšie poplatky, ktoré musí spotrebiteľ zaplatiť. Preto Súdny dvor v uvedenej veci rozhodol, že celková výška úveru a výška čerpania úveru označujú celkovú sumu, ktorá bola daná k dispozícii spotrebiteľovi, čo vylučuje sumy, ktoré si poskytovateľ úveru účtuje na úhradu nákladov súvisiacich s predmetným úverom a ktoré nie sú tomuto spotrebiteľovi reálne vyplatené;

- c) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. h) – „*výšku, počet a frekvenciu splátok spotrebiteľa a prípadne poradie, v ktorom sa budú splátky priradovať k jednotlivým nesplateným zostatkom s rôznymi úrokovými sadzbami úveru na účely splatenia*“ bola Súdny dvorom interpretovaná najmä v dvoch ohľadoch. Po prvé tak, že nie je nevyhnutné, aby zmluva o úvere uvádzala splatnosť splátok spotrebiteľa odkazom na konkrétny dátum, pokiaľ podmienky tejto zmluvy umožňujú spotrebiteľovi bez ťažkostí a s istotou identifikovať dátumy týchto splátok.¹⁸ Po druhé tak, že zmluva o úvere na dobu určitú stanovujúca amortizáciu istiny po sebe nasledujúcimi splátkami nemusí vo forme amortizačnej tabuľky spresňovať, aká časť každej splátky bude započítaná na vrátenie tejto istiny. Tieto ustanovenia v spojení s článkom 22 ods. 1 tejto smernice bránia tomu, aby členský štát stanovil takúto povinnosť vo svojej vnútroštátnej právnej úprave;¹⁹
- d) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. g) – „*ročnú percentuálnu mieru nákladov a celkovú čiastku, ktorú musí spotrebiteľ zaplatiť, vypočítané v čase uzavretia zmluvy o úvere; uvedú sa všetky predpoklady použité na výpočet tejto miery*“. Podľa uznesenia Súdneho dvora vo veci *Pohotovosť s. r. o.*²⁰ táto informácia spotrebiteľa o celkových nákladoch úveru vo forme miery vypočítanej podľa jednotného matematického vzorca má podstatný význam. Na jednej strane táto informácia oznámená už v štádiu inzercie, prispieva k transparentnosti trhu v rozsahu, v akom spotrebiteľovi umožňuje porovnať ponuky úverov. Na druhej strane mu umožňuje posúdiť rozsah jeho záväzku. V dôsledku toho, neexistencia údajov o RPMN, môže predstavovať rozhodujúcu okolnosť pre vnútroštátny súd v rámci jeho analýzy otázky, či podmienka zmluvy o úvere týkajúca sa jej nákladov, v ktorej sa nenachádza takýto údaj, je zrozumiteľná v zmysle článku 4 Smernice 93/13;

¹⁸ Rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, 2. výrok.

¹⁹ Rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, 3. výrok.

²⁰ Uznesenie Súdneho dvora z 16. novembra 2010 vo veci C-76/10, Pohotovosť s. r. o. proti Ivete Korčkovskej.

- e) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. k) – „*prípadne poplatky za vedenie jedného alebo viacerých účtov, na ktorých sa zaznamenávajú platobné transakcie a čerpanie, pokiaľ otvorenie účtu nie je dobrovoľné, spoločne s poplatkami za používanie platobných prostriedkov na platobné transakcie a čerpanie a akýmkoľvek inými poplatkami vyplývajúcimi zo zmluvy o úvere a podmienkami, za ktorých sa tieto poplatky môžu zmeniť*“. V rozsudku Súdneho dvora vo veci *SC Volksbank România SA*²¹, Súdny dvor konštatoval, že hoci Smernica 2008/48 stanovuje povinnosti týkajúce sa informácií, ktoré má poskytnúť veriteľ, pokiaľ ide najmä o bankové poplatky, ktoré sú súčasťou celkových nákladov na úver v zmysle čl. 3 písm. g) tejto smernice, na druhej strane táto smernica neobsahuje hmotnoprávne pravidlá týkajúce sa typov poplatkov, ktoré môže veriteľ vyberať. Súdny dvor tak pripustil, aby na základe vhodného regulačného alebo kontrolného vnútroštátneho opatrenia došlo k obmedzeniu druhu poplatkov, ktoré môžu veritelia vyberať v rámci zmluvy o (spotrebiteľskom) úvere;
- f) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. u) – „*prípadne iné zmluvné podmienky*“. V súlade s rozhodovacou činnosťou Súdneho dvora, cieľom tohto ustanovenia je stanoviť povinnosť zahrnúť do zmluvy vyhotovenej písomne alebo na inom trvalom nosiči akékoľvek ustanovenie a akúkoľvek povinnosť, ktoré sa dohodli medzi zmluvnými stranami v rámci ich úverového zmluvného vzťahu. Uvedené ustanovenie by sa však nemalo vykladať tak, že oprávňuje členské štáty, aby vo svojej vnútroštátnej právnej úprave stanovili povinnosť zahrnúť do zmluvy o úvere iné náležitosti, než sú tie, ktoré vymenúva čl. 10 ods. 2.²²

Zo Smernice nevyplýva konkrétna sankcia pre prípad, ak by určitá zmluva o úvere spadajúca do jej pôsobnosti neobsahovala všetky náležitosti touto smernicou stanovené. V čl. 23 Smernice, ale namiesto toho ukladá povinnosť členským štátom, aby ustanovili pravidlá o sankciách za porušenie vnútroštátnych ustanovení prijatých na základe tejto smernice a prijali všetky potrebné opatrenia, aby zabezpečili ich vykonávanie. Smernica im tiež ukladá, že ustanovené sankcie musia byť účinné, primerané a odrádzajúce.

²¹ Rozsudok Súdneho dvora z 12. júla 2012 vo veci C-602/10, SC Volksbank România SA proti Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor – Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorilor Călărași (CJPC).

²² Pozri rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, body 57-59.

Záver

Ako z predloženého príspevku vyplýva, ochrana spotrebiteľa v rámci spotrebiteľských úverových vzťahov vychádza z práva EÚ a je založená na princípe zabezpečenia minimálnych štandardov práv spotrebiteľov pozostávajúcich najmä z včasnej a dostatočnej informovanosti spotrebiteľov, v povinnosti uvádzať povinné obsahové náležitosti v zmluve o spotrebiteľskom úvere, v obligatórnosti písomnej formy zmluvy ako aj povinnosti poskytnúť dostatočný priestor spotrebiteľovi na rozhodnutie ohľadom toho, či vstúpi do úverového vzťahu, alebo nie. V neposlednom rade táto ochrana spotrebiteľa zahŕňa v sebe aj reguláciu, resp. dohľad, nad poskytovateľmi spotrebiteľských úverov, ktorá pozostáva tak zo samotného dohľadu zo strany štátu prostredníctvom príslušného orgánu (v Slovenskej republike je to prostredníctvom Národnej Banky Slovenska), ako aj možnosti poskytovať spotrebiteľské úvery iba po splnení zákonom predpísaných náležitostí, na základe udelennej licencie a evidencie v registri poskytovateľov spotrebiteľských úverov. Cieľom tejto regulácie je naplnenie jednej zo základných požiadaviek, kladených zo strany legislatívy EÚ na lokálne jurisdikcie, ktorou je zabezpečiť spotrebiteľovi slobodu v rozhodovaní s kým a či do úverového vzťahu vstúpi, alebo nie. Je možné skonštatovať, že hoci sa môže zdať, že štandardy ochrany spotrebiteľa v rámci spotrebiteľských úverových vzťahov sú v porovnaní s ostatnými oblasťami ochrany spotrebiteľa stanovené prísnejšie, je podľa nášho názoru táto vyššia miera ochrany a ingrediencie opodstatnená vzhľadom na ešte väčšiu citlivosť spotrebiteľa v spotrebiteľských úverových vzťahoch, ktorá je daná najmä samotným charakterom spotrebiteľského úveru a jeho prípadnými negatívnymi dôsledkami na spotrebiteľa, v prípade ich zneužitia zo strany poskytovateľa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- CSACH, K. *Štandardné zmluvy*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. 331 s. ISBN 978-80-7380-199-1.
- DVOŘÁKOVÁ, I. *Komunitární právní úprava spotřebitelského úvěru v praxi*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2010. 79 s. ISBN 978-80-7418-091-0.

- FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár: I. zväzok: Všeobecná časť: (§ 1 až § 122)*. 3. vyd. Bratislava : EUROKÓDEX, s. r. o., 2017. 1112 s. ISBN 978-80-8155-073-7.
- LÁZIKOVÁ, J. *Riešenie spotrebiteľských sporov v práve EÚ*. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018. 304 s. ISBN 978-80-8168-818-8.
- MALIAR, M. *Typové spotrebiteľské zmluvy*. In *Justičná revue*. 2006, 58, 11, s. 1691-1698. ISSN 1335-6461.
- ONDŘEJ, J. 2013. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele Ekonomické a právní a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2013, s. 381. ISBN 978-80-7400-446-9.
- ŠTEVČEK, M., DULÁK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník II. §451 – 880. Komentár*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2015, s. 1580. ISBN 978-80-7400-597-8.
- VÍTOVÁ, B. *Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách po rekodifikaci soukromého práva*. 2.vyd.Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 264 s. ISBN 978-80-7478-492
- SLANINA, J., JEMELKA, L., VETEŠNÍK, P., WACHTLOVÁ, L. *Zákon o spotřebitelském úvěru: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, 900 s. ISBN 978-80-7400-645-6.

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Karin Raková).